

กฎกระทรวง

กำหนดมาตรฐานสินค้าเกษตร
สำหรับการปฏิบัติที่ดีสำหรับปางช้างเป็นมาตรฐานบังคับ
พ.ศ. ๒๕๖๕

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๕ วรรคหนึ่ง และมาตรา ๑๕ วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติมาตรฐานสินค้าเกษตร พ.ศ. ๒๕๕๑ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ออกกฎกระทรวงไว้ดังต่อไปนี้

ข้อ ๑ กฎกระทรวงนี้ให้ใช้บังคับเมื่อพ้นกำหนดสองปีนับแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษา เป็นต้นไป

ข้อ ๒ ให้มาตรฐานสินค้าเกษตร เลขที่ มกษ. ๖๔๑๓ - ๒๕๖๔ ตามประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เรื่อง กำหนดมาตรฐานสินค้าเกษตร : การปฏิบัติที่ดีสำหรับปางช้าง ตามพระราชบัญญัติมาตรฐานสินค้าเกษตร พ.ศ. ๒๕๕๑ ลงวันที่ ๒๔ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๖๔ เป็นมาตรฐานบังคับ

ให้ไว้ ณ วันที่ ๒๖ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๖๕

ประภัตร โพธสุธน

รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

ปฏิบัติราชการแทน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

หมายเหตุ :- เหตุผลในการประกาศใช้กฎกระทรวงฉบับนี้ คือ โดยที่ปัจจุบันมีปางช้างจำนวนมากที่ประกอบกิจการเกี่ยวกับช้างเพื่อการท่องเที่ยวหรือการแสดง แต่ยังคงขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องการปฏิบัติที่ดีในการจัดการ ควบคุมดูแล และเลี้ยงช้างที่ถูกต้อง ส่งผลให้เกิดปัญหาต่อสุขภาพช้าง การทารุณกรรมช้าง รวมทั้งส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมอันเนื่องมาจากมูลช้างและขยะมูลฝอย จึงจำเป็นต้องมีการจัดการ ควบคุมดูแล การปฏิบัติในปางช้างให้มีมาตรฐาน และเป็นไปตามหลักสวัสดิภาพสัตว์ ในกรณี นี้ ได้มีประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เรื่อง กำหนดมาตรฐานสินค้าเกษตร : การปฏิบัติที่ดีสำหรับปางช้าง ตามพระราชบัญญัติมาตรฐานสินค้าเกษตร พ.ศ. ๒๕๕๑ ลงวันที่ ๒๔ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๖๔ และได้มีการดำเนินการรับฟังความคิดเห็นของตัวแทนของกลุ่มผู้มีส่วนได้เสียหรือผู้มีประโยชน์เกี่ยวข้องครบถ้วนตามความในมาตรา ๑๘ แห่งพระราชบัญญัติมาตรฐานสินค้าเกษตร พ.ศ. ๒๕๕๑ แล้ว สมควรกำหนดมาตรฐานสินค้าเกษตรสำหรับการปฏิบัติที่ดีสำหรับปางช้างเป็นมาตรฐานบังคับ จึงจำเป็นต้องออกกฎกระทรวงนี้

มาตรฐานสินค้าเกษตร

การปฏิบัติที่ดีสำหรับปางช้าง

1. ขอบข่าย

- 1.1 มาตรฐานสินค้าเกษตรนี้ กำหนดการปฏิบัติที่ดีสำหรับปางช้างตามที่กำหนดนิยามไว้ในข้อ 2.1 ครอบคลุมองค์ประกอบปางช้าง การจัดการปางช้าง บุคลากร สุขภาพช้าง สวัสดิภาพสัตว์ สิ่งแวดล้อม การจัดการด้านความปลอดภัย และการบันทึกข้อมูล เพื่อให้ช้างมีสุขภาพดี โดยคำนึงถึงสวัสดิภาพสัตว์ สิ่งแวดล้อม รวมถึงสุขภาพ ความปลอดภัย และสวัสดิภาพของบุคลากร และความปลอดภัยของผู้มาใช้บริการ
- 1.2 มาตรฐานสินค้าเกษตรนี้ ใช้กับปางช้างที่เลี้ยงหรือรวบรวมช้างบ้าน (domesticated elephant) ที่มีชื่อวิทยาศาสตร์ว่า *Elephas maximus* เท่านั้น
- 1.3 มาตรฐานสินค้าเกษตรนี้ ไม่ครอบคลุม
  - 1) การเลี้ยงช้างในครัวเรือน โดยไม่มีการประกอบกิจการเกี่ยวกับช้างเพื่อการท่องเที่ยวหรือการแสดง
  - 2) การเลี้ยงช้างไว้ใช้แรงงาน เช่น การชักลาก

2. นิยาม

ความหมายของคำที่ใช้ในมาตรฐานสินค้าเกษตรนี้ มีดังต่อไปนี้

- 2.1 ปางช้าง (elephant facility) หมายถึง สถานที่ที่มีการประกอบกิจการเลี้ยงหรือรวบรวมช้างเพื่อการท่องเที่ยว การแสดง หรือการประกอบกิจการอื่นที่แสวงหาประโยชน์จากช้าง ทั้งนี้ ไม่ว่าจะมีการเรียกเก็บค่าดูหรือค่าบริการในทางตรงหรือทางอ้อมหรือไม่ก็ตาม

3. ข้อกำหนด

3.1 องค์ประกอบปางช้าง

3.1.1 สถานที่ตั้ง

หลักการ

การเลือกสถานที่ตั้งเพื่อประกอบกิจการปางช้างมีความสำคัญ ต้องคำนึงถึงการปนเปื้อนของอันตรายทางกายภาพ เคมี และชีวภาพจากสภาพแวดล้อม การมีแหล่งน้ำใช้ การคมนาคมเข้าถึงปางช้าง และป่าต้นน้ำ เพื่อให้แน่ใจว่าไม่มีผลกระทบต่อสุขภาพและสวัสดิภาพสัตว์ ไม่เกิดปัญหาการขาดแคลนน้ำใช้ สามารถขนส่งช้าง อาหารสัตว์ เวชภัณฑ์ และอุปกรณ์ต่างๆ ได้ และไม่ส่งผลกระทบต่อป่าต้นน้ำ

3.1.1.1 ตั้งอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ไม่เสี่ยงจากการปนเปื้อนของอันตรายทางกายภาพ เคมี และชีวภาพที่มีผลกระทบต่อสุขภาพและสวัสดิภาพสัตว์ หรือมีมาตรการป้องกันที่เหมาะสม

3.1.1.2 ตั้งอยู่ในทำเลที่มีน้ำสะอาดใช้เพียงพอตลอดปี

3.1.1.3 มีเส้นทางการคมนาคมเข้าถึงปางช้างที่สามารถขนส่งช้าง อาหารสัตว์ เวชภัณฑ์ และอุปกรณ์ต่างๆ

3.1.1.4 เป็นพื้นที่ที่ไม่ส่งผลกระทบต่อป่าต้นน้ำ

3.1.2 ขนาดพื้นที่และผังปางช้าง

หลักการ

ขนาดพื้นที่และผังปางช้างมีความสำคัญต่อสุขภาพช้าง สวัสดิภาพสัตว์ สิ่งแวดล้อม และการปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพและถูกสุขลักษณะ

3.1.2.1 มีขนาดพื้นที่ของปางช้างที่เหมาะสมกับลักษณะกิจกรรมและจำนวนช้าง ตามประเภทของปางช้าง ดังข้อมูลในภาคผนวก ก และกายภาพทางพื้นที่ของปางช้าง

3.1.2.2 มีการวางผังปางช้างที่เอื้อต่อการปฏิบัติงานที่ถูกสุขลักษณะ

3.1.2.3 แยกพื้นที่ปฏิบัติงานเป็นสัดส่วน เช่น สถานที่พักช้าง พื้นที่พักผ่อนสำหรับช้าง พื้นที่เก็บอาหาร พื้นที่เก็บอุปกรณ์ และพื้นที่รวบรวมขยะและมูลช้าง

3.1.3 สถานที่พักช้าง และพื้นที่พักผ่อนสำหรับช้าง

หลักการ

สถานที่พักช้าง และพื้นที่พักผ่อนสำหรับช้างมีความสำคัญต่อการเลี้ยงช้าง ต้องคำนึงถึงขนาดพื้นที่และสภาพแวดล้อม เพื่อให้แน่ใจว่าสถานที่พักช้าง และพื้นที่พักผ่อนสำหรับช้างมีความเหมาะสม ช้างมีสุขภาพและสวัสดิภาพสัตว์ที่ดี

3.1.3.1 มีสถานที่พักค้าง เพื่อรอให้บริการหรือพักจากการบริการ

- 1) กรณีเป็นอาคารพักค้าง ต้องมีพื้นที่เพียงพอในการเลี้ยงช้าง โดยคำนึงถึงหลักสวัสดิภาพสัตว์ มีโครงสร้างแข็งแรง มีหลังคาสำหรับกันแดดกันฝน มีการระบายอากาศที่ดี ง่ายต่อการทำความสะอาดและบำรุงรักษา และไม่มีน้ำขังบริเวณพื้นอาคารพักค้าง
- 2) กรณีไม่ใช่อาคารพักค้าง ให้เลือกสถานที่พักค้าง โดยคำนึงถึงพื้นที่ที่มีร่มเงาและมีแหล่งน้ำเพียงพอ

3.1.3.2 มีพื้นที่พักผ่อนสำหรับช้าง เพื่อใช้พักผ่อนในช่วงที่ไม่มีงานบริการหรือช่วงกลางคืน เช่น

- 1) ล่ามไว้ในป่าธรรมชาติหรือสวน ล่ามไว้กับหมุดในพื้นที่โล่งภายในปางช้าง ล่ามไว้ใต้ต้นไม้หรือในอาคาร ซึ่งมีพื้นที่ไม่น้อยกว่า 16 m^2 ^{1/} ต่อเชือก โดยใช้เชือกมัดหรือโซ่ล่ามช้างที่มีความยาวไม่น้อยกว่า 1.5 m ^{2/}
- 2) ปล่อย้างไว้ในพื้นที่ที่มีขอบเขตป้องกันการหลุดของช้าง โดยคำนึงถึงพื้นที่ที่มีร่มเงาและมีแหล่งน้ำเพียงพอ รวมทั้งคำนึงถึงความปลอดภัยของช้างด้วย

3.2 การจัดการปางช้าง

3.2.1 คู่มือการจัดการปางช้าง

หลักการ

คู่มือการจัดการปางช้างที่ให้รายละเอียดการปฏิบัติงานที่สำคัญของปางช้างจะช่วยให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องสามารถปฏิบัติงานตามขั้นตอนที่กำหนดไว้อย่างถูกต้อง และช่วยให้การจัดการปางช้างเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

3.2.1.1 มีคู่มือการจัดการปางช้างที่แสดงให้เห็นรายละเอียดการปฏิบัติงานที่สำคัญภายในปางช้าง เช่น

- 1) การดูแลและการจัดการช้างท้อง ช้างคลอด ลูกช้าง ช้างวัยรุ่น ช้างวัยทำงาน ช้างชรา และช้างพิการ
- 2) การแยกและฝึกลูกช้าง
- 3) การจัดการด้านการผสมพันธุ์
- 4) การจัดการช้างตกมันและช้างอาละวาด
- 5) การจัดการด้านอาหารและน้ำ
- 6) การทำความสะอาดสถานที่พักช้าง พื้นที่พักผ่อนสำหรับช้าง และอุปกรณ์
- 7) การจัดการด้านสุขภาพช้าง ประกอบด้วย การฉีดวัคซีน การใช้ยาสัตว์ การตรวจและรักษาโรค การจัดการช้างป่วยและช้างตาย
- 8) การจัดการด้านสวัสดิภาพสัตว์

^{1/} m^2 เป็นสัญลักษณ์สำหรับหน่วยในระบบเอสไอ (International System of Units; SI) ที่ใช้แทนคำว่า “ตารางเมตร (square meter)”

^{2/} m เป็นสัญลักษณ์สำหรับหน่วยในระบบเอสไอที่ใช้แทนคำว่า “เมตร (meter)”

9) การจัดการด้านสิ่งแวดล้อม

10) การจัดการด้านการบริการ การแสดง และการทำงานของช่าง

3.2.2 การจัดการอาหารและน้ำ

หลักการ

การจัดการอาหารให้มีคุณภาพและความปลอดภัย และมีอาหารและน้ำเพียงพอต่อความต้องการของช่าง จะทำให้ช่างมีสุขภาพและสวัสดิภาพสัตว์ที่ดี

3.2.2.1 ให้ช่างได้รับอาหารที่มีคุณภาพ ปลอดภัย และเหมาะสมสำหรับการเลี้ยงช่าง โดยเป็นไปตามพระราชบัญญัติควบคุมคุณภาพอาหารสัตว์ พ.ศ. 2558

3.2.2.2 มีสถานที่เก็บอาหารแยกเป็นสัดส่วน และเก็บอาหารในสภาพที่ป้องกันการเสื่อมสภาพและการปนเปื้อน

3.2.2.3 มีการจัดการให้ช่างทุกเชือกได้กินอาหารและน้ำอย่างเพียงพอต่อความต้องการของช่าง รวมทั้งได้รับอาหารที่หลากหลาย เช่น อาหารหยาบ ผลไม้ หรืออาหารเสริม

3.2.3 การจัดการอาคารและอุปกรณ์

หลักการ

การจัดการอาคารและอุปกรณ์ให้มีความสะอาด เพื่อลดการสะสมของเชื้อก่อโรค นอกจากนี้ อาคารและอุปกรณ์ที่ปลอดภัยและอยู่ในสภาพที่พร้อมใช้งานจะช่วยให้ปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และปลอดภัยต่อช่างและบุคลากร

3.2.3.1 ทำความสะอาดอาคาร บริเวณโดยรอบ และอุปกรณ์อย่างสม่ำเสมอ เพื่อลดการสะสมของมูลช่างและของเสีย ซึ่งเป็นแหล่งของเชื้อก่อโรค

3.2.3.2 บำรุงรักษาอาคารและอุปกรณ์ให้อยู่ในสภาพดี และปลอดภัยต่อช่างและบุคลากร

3.2.4 การจัดการแหล่งที่มาของช่าง

หลักการ

การทราบแหล่งที่มาของช่างมีความสำคัญต่อการป้องกันการสวมทะเบียนช่างบ้าน

3.2.4.1 ช่างบ้านทุกเชือกต้องมีหลักฐานประจำตัวช่างที่ออกให้โดยหน่วยงานที่รับผิดชอบ ตามพระราชบัญญัติสัตว์พาหนะ พ.ศ. 2482 เช่น ตั๋วพิมพ์รูปพรรณ บัญชีลูกครอก

3.3 บุคลากร

หลักการ

บุคลากรที่มีความรู้ความสามารถตามหน้าที่ความรับผิดชอบและมีสุขภาพที่ดีจะช่วยให้การปฏิบัติงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและช่างได้รับการดูแลสุขภาพและสวัสดิภาพอย่างถูกต้อง

- 3.3.1 มีการจัดแบ่งหน้าที่และความรับผิดชอบของบุคลากรอย่างชัดเจน โดยคำนึงถึงจำนวนของช่างที่เลี้ยงและประเภทของปางช้าง
- 3.3.2 มีสัตวแพทย์ผู้ควบคุมปางช้างกำกับดูแลด้านสุขภาพช้าง
- 3.3.3 ความรู้ช่างที่ทำหน้าที่เลี้ยงช้างต้องมีความรู้ ได้รับการฝึกอบรมหรือฝึกปฏิบัติเกี่ยวกับการเลี้ยงช้าง การบังคับช้าง และความเข้าใจพฤติกรรมของช้าง รวมทั้งมีความรับผิดชอบดูแลในเรื่องการจัดการอาหาร น้ำ และที่พัก เพื่อให้จัดการเลี้ยงช้างได้อย่างถูกต้อง
- 3.3.4 บุคลากรอื่นๆ ที่ให้บริการ เช่น เจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์ เจ้าหน้าที่บริการ พนักงานรักษาความปลอดภัย ต้องมีความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับช้าง มีทักษะในการให้บริการตลอดจนการดูแลและช่วยเหลือผู้มาใช้บริการ
- 3.3.5 บุคลากรทุกคนในปางช้างมีสุขลักษณะส่วนบุคคลที่ดี และได้รับการตรวจสุขภาพประจำปี โดยเฉพาะอย่างยิ่งโรคสัตว์สู่คน
- 3.3.6 จัดหาอุปกรณ์เพื่อความปลอดภัยของความรู้ช่าง และมีการทำประกันอุบัติเหตุสำหรับความรู้ช่าง

3.4 สุขภาพช้าง

3.4.1 การป้องกันและควบคุมโรค

หลักการ

การป้องกันและควบคุมโรคมีความสำคัญต่อสุขภาพของช้าง บุคลากร และผู้มาใช้บริการ และต้องปฏิบัติตามพระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2558 เพื่อให้แน่ใจว่าสามารถป้องกันและควบคุมโรคในปางช้างได้อย่างมีประสิทธิภาพ

- 3.4.1.1 มีการสังเกตความเป็นอยู่และสุขภาพของช้างทุกวัน หากพบความผิดปกติให้แจ้งบุคลากรที่เกี่ยวข้องทราบ หรือปรึกษาสัตวแพทย์ เพื่อพิจารณาดำเนินการแก้ไขอย่างทันที่
- 3.4.1.2 มีการตรวจสุขภาพของช้างประจำปี อย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง
- 3.4.1.3 มีการป้องกันและควบคุมโรค เช่น ให้ช่างได้รับการฉีดวัคซีนป้องกันโรค รวมทั้งมีการกำจัดปรสิตภายในและภายนอกที่เหมาะสม โดยอยู่ภายใต้การควบคุมดูแลของสัตวแพทย์ หรือผู้ที่ได้รับมอบหมายจากสัตวแพทย์
- 3.4.1.4 มีมาตรการเฝ้าระวังและป้องกันโรค

- 3.4.1.5 มีมาตรการควบคุมสัตว์พาหะนำโรค
- 3.4.1.6 มีการกักกันโรคสำหรับช้างที่นำเข้าใหม่ และแยกช้างป่วยออกจากพื้นที่เลี้ยงช้างปกติ
- 3.4.1.7 กรณีที่เกิดโรคระบาดหรือสงสัยว่าเกิดโรคระบาดต้องปฏิบัติตามพระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2558 และคำแนะนำของกรมปศุสัตว์
- 3.4.1.8 ช้างทุกเชือกมีสมุดประจำตัวช้าง ซึ่งประกอบด้วยประวัติช้าง ทะเบียนประจำตัวช้าง ไมโครชิพ ประวัติการตกมัน การรักษาพยาบาลและการฉีดวัคซีน รวมทั้งประวัติการผสมพันธุ์และการตกลูก

3.4.2 การบำบัดโรคสัตว์

หลักการ

การบำบัดโรคสัตว์จำเป็นต้องอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของผู้ประกอบวิชาชีพการสัตวแพทย์ เพื่อให้ช้างได้รับการตรวจวินิจฉัย การรักษา การป้องกันการเกิดโรคอย่างถูกต้อง และไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสุขภาพและสวัสดิภาพสัตว์

- 3.4.2.1 การบำบัดโรคสัตว์ต้องอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของผู้ประกอบวิชาชีพการสัตวแพทย์ ตามพระราชบัญญัติวิชาชีพการสัตวแพทย์ พ.ศ. 2545

3.5 สวัสดิภาพสัตว์

หลักการ

การจัดการการเลี้ยงช้างและการใช้งานช้างต้องคำนึงถึงหลักสวัสดิภาพสัตว์ เพื่อให้ช้างสามารถแสดงพฤติกรรมตามธรรมชาติ มีความเป็นอยู่ที่ดี และปราศจากความทุกข์ทรมาน

- 3.5.1 ดูแลและปฏิบัติต่อช้างให้มีความเป็นอยู่ตามหลักสวัสดิภาพสัตว์ 5 ประการ คือ
  - 1) มีอิสระจากความหวาดกลัว กระทบ (ข้อ 3.1.1.2 และข้อ 3.2.2.3)
  - 2) มีอิสระจากความไม่สะดวกสบายอันเนื่องมาจากสภาวะแวดล้อม (ข้อ 3.1.1.1 ข้อ 3.1.3.1 ข้อ 3.1.3.2 ข้อ 3.2.3.1 และข้อ 3.2.3.2)
  - 3) มีอิสระจากความเจ็บปวด การบาดเจ็บ และเป็นโรค (ข้อ 3.4.1.1 ข้อ 3.4.1.2 ข้อ 3.4.1.3 ข้อ 3.4.1.4 ข้อ 3.4.1.5 และข้อ 3.4.1.6)
  - 4) มีอิสระจากความกลัวและความทุกข์ทรมาน (ข้อ 3.3.3)
  - 5) มีอิสระในการแสดงพฤติกรรมตามปกติของช้าง (ข้อ 3.1.2.1 ข้อ 3.1.3.1 ข้อ 3.1.3.2 และข้อ 3.7.2)
- 3.5.2 ต้องดูแลและปฏิบัติต่อช้างให้มีความเป็นอยู่ตามพระราชบัญญัติป้องกันการทารุณกรรม และการจัดสวัสดิภาพสัตว์ พ.ศ. 2557

3.6 สิ่งแวดล้อม

หลักการ

การจัดการซาก ขยะ ของเสีย และน้ำเสียจากปางช้างจะส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมจึงต้องมีการปฏิบัติอย่างถูกต้อง

- 3.6.1 กำจัดซาก ขยะ ของเสีย และน้ำเสีย โดยวิธีที่เหมาะสมตามกฎหมายที่เกี่ยวข้อง
- 3.6.2 มีมาตรการจัดการมูลช้างไม่ให้กระทบต่อสิ่งแวดล้อม เช่น มีลานกักมูล หรือมีการเก็บมูลช้างในแหล่งน้ำสาธารณะ

3.7 การจัดการด้านความปลอดภัย

หลักการ

การจัดการปางช้างจำเป็นต้องมีมาตรการป้องกันอันตรายของผู้มาใช้บริการ เพื่อความปลอดภัยของผู้มาใช้บริการและส่งเสริมภาพลักษณ์ที่ดีด้านการท่องเที่ยวปางช้าง

- 3.7.1 มีบุคลากร และป้ายหรือเอกสาร ให้คำแนะนำเรื่องความปลอดภัยในการเข้าหาช้าง การให้อาหารช้าง การนั่งบนหลังช้าง และการปฏิสัมพันธ์ใกล้ชิดกับช้าง รวมทั้งข้อมูลเรื่องพฤติกรรมของช้าง
- 3.7.2 ความรู้ช้างมีการตรวจสอบพฤติกรรมของช้างก่อนเริ่มให้บริการแก่ผู้มาใช้บริการทุกครั้ง
- 3.7.3 มีการจัดการด้านความปลอดภัย เช่น การตรวจสอบอุปกรณ์ที่นั่งบนหลังช้างทุกครั้งก่อนออกปฏิบัติงาน เพื่อความปลอดภัยของผู้มาใช้บริการ หรือจัดให้มีอุปกรณ์ควบคุมบังคับช้างที่เหมาะสม
- 3.7.4 มีรั้วกั้นหรือสิ่งกีดขวางระหว่างผู้มาใช้บริการกับช้าง ขณะที่ชมการแสดงและให้อาหารช้าง
- 3.7.5 มีแผนและฝึกซ้อมการปฏิบัติตามแผนในการจัดการภาวะฉุกเฉินในปางช้าง เช่น การช่วยเหลือผู้ประสบอุบัติเหตุที่เกิดจากช้าง การควบคุมช้างตกมันหรือช้างอาละวาด
- 3.7.6 มีสถานที่สำหรับขึ้น-ลงหลังช้างที่มั่นคง แข็งแรง และปลอดภัย

3.8 การบันทึกข้อมูล

หลักการ

การบันทึกและเก็บรักษาข้อมูลมีความสำคัญที่จะช่วยในการวิเคราะห์หาสาเหตุที่มาของปัญหา หรือข้อผิดพลาดในการจัดการ และตามสอบการทำงานในแต่ละขั้นตอนว่ามีความถูกต้องตามวิธีปฏิบัติที่กำหนดไว้

- 3.8.1 มีการบันทึกข้อมูลที่สำคัญ ดังนี้
  - 1) ประวัติบุคลากร ประวัติการฝึกอบรมหรือฝึกปฏิบัติ และผลการตรวจสอบสุขภาพประจำปี
  - 2) แหล่งที่มาของอาหารและน้ำ
  - 3) การใช้สารเคมี ยาฆ่าเชื้อ หรือวัตถุอันตรายทางการปศุสัตว์

- 4) การใช้ยาสัตว์และอาหารเสริม
- 5) บันทึกใบอนุญาตเคลื่อนย้ายช้าง

3.8.2 ให้เก็บรักษาบันทึกข้อมูลเป็นเวลาอย่างน้อย 3 ปี

ภาคผนวก ก

(ให้ไว้เป็นข้อมูล)

ประเภทของปางช้าง

ก.1 ปางช้างแบ่งตามลักษณะกิจกรรม ดังนี้

- 1) ปางช้างแบบดั้งเดิม คือ ปางช้างที่มีกิจกรรมการขี่ช้างโดยนั่งบนแหียง และ/หรือการชมการแสดงความสามารถของช้าง
- 2) ปางช้างแบบท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คือ ปางช้างที่มีกิจกรรมการขี่ช้างโดยนั่งบนแหียงหรือไม่มีแหียงหรือเดินไปด้วยกันกับช้าง หรือมีการให้ความรู้เรื่องช้างและการอนุรักษ์ช้าง
- 3) ปางช้างพิการหรือชรา คือ ปางช้างที่มีการนำช้างพิการหรือช้างชรามาเลี้ยงและดูแล
- 4) ปางช้างแบบผสมผสาน คือ ปางช้างที่รวมกิจกรรมของปางช้างแบบดั้งเดิมและปางช้างแบบท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และมีการปรับรูปแบบให้เหมาะสมกับสถานการณ์

ก.2 ปางช้างแบ่งตามจำนวนช้าง ดังนี้

- 1) ปางช้างขนาดเล็ก โดยมีช้าง จำนวนไม่เกิน 10 เชือก
- 2) ปางช้างขนาดกลาง โดยมีช้าง จำนวนตั้งแต่ 11 เชือก ถึง 30 เชือก
- 3) ปางช้างขนาดใหญ่ โดยมีช้าง จำนวนตั้งแต่ 31 เชือกขึ้นไป